

ชาวพุทธในศตวรรษที่ 21 Buddhists in the 21st century

พูนศักดิ์ กมล

Poonsak Kamol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Chaiyaphum Sangha College

E-mail: poonsakso2020@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เขียนถึงการพัฒนาชุมชนชาวพุทธในศตวรรษที่ 21 กล่าวถึงคนในชุมชนมีความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากขึ้น มองดูว่าคนในชุมชนมีความตั้งใจในการพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชน กลุ่มชาวพุทธในศตวรรษที่ 21 นี้มีความสามัคคีกันมากจากการเกิดข้อขัดแย้งหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดกับพุทธศาสนิกชน และคณะสงฆ์เอง ชุมชนจึงให้ความร่วมมือและร่วมกันสร้างเครื่องมือในการป้องกันตนเองจากภัยต่างๆ ที่ปรากฏในรูปแบบต่าง และพร้อมกับสร้างชุมชนชาวพุทธในศตวรรษที่ 21 ให้เข้มแข็งอย่างมีประสิทธิภาพด้วยกระบวนการแบบสายกลาง และการมองแบบรอบด้าน ดังนั้น สามารถสร้างและพัฒนาคนในชุมชน และพัฒนาสังคมให้อยู่ในหลักของการปกครองตนตามหลักศีลธรรม ที่เป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ดังนั้นคนในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาและสร้างความเข้าใจในด้านพระพุทธศาสนาให้มาก

คำสำคัญ : การพัฒนา, ชุมชน, พุทธศาสนา, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This article is written about the development of Buddhist communities in the 21st century, telling people in the community to have a better understanding of Buddhist principles. Look at how people in the community have the intention of self-development and community development. This group of Buddhists in the 21st century is very united by conflict. Or various phenomena that occur with Buddhists and the clergy themselves the community therefore cooperates and creates tools to protect themselves from various threats that appear in different forms. And along with building a Buddhist community in the 21st century efficiently hardened with a central process and an all-round view Therefore, it can create and develop people in the community. And develop society to be in the principles of moral self-imposed that is the doctrine in Buddhism as well. Therefore, it is important for people in the community to develop and create a greater understanding of Buddhism.

Keywords : development, community, Buddhism, 21st century.

บทนำ

รูปแบบการแก้ปัญหาเป็นวิธีการในการจัดการที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว การดำเนินชีวิตในสังคมในยุคสมัยนี้ ที่กล่าวได้ว่าเป็นสังคมประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนาการเป็นอยู่ ความเป็นอยู่แนวคิด การดำเนินและการแสวงหา ฯลฯ เพราะแต่ละกลุ่มคนมีความเชื่อ ความศรัทธา ในศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ในชุมชนหรือสังคมเดียวกัน ความหลากหลายของผู้คนจึงอาจสร้างความไม่เสมอภาคกันของกลุ่มคนในสังคม ด้วยหลักคำสอนของศาสนาอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน พร้อมทำความเข้าใจหลักของการดำเนินชีวิตในรูปแบบทางสายกลางในพระพุทธศาสนา ของชุมชนชาวพุทธที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

ด้วยเหตุนี้ บทบาทของพระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคมพร้อมกับการพัฒนาสังคมโดยรวมและสังคมชาวพุทธให้มีความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของวิถีชีวิต และการดำเนินชีวิตตามแบบฉบับของกลุ่มคนยุคเก่า เพราะว่าสังคมแวดล้อมของวัดก็มีพันธะผูกพันกับการเป็นอยู่ของชุมชนสังคมอาจกล่าวได้ว่าโดยจิตสำนึกที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและจะต้องให้การสนับสนุนค้ำจุนวัดในฐานะพุทธมามกะเพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยืนคู่กับสังคมชาวพุทธยาวนานต่อไป ซึ่งวัดเปรียบเสมือนเป็นร่างกายของพระพุทธศาสนาต้องบำรุงรักษา ถ้าไม่มีวัดก็ไม่มีที่ตั้งศาสนาก็ดำรงอยู่ได้ยาก เพราะเหตุนี้แล้ววัดและชุมชนในสังคมของชาวพุทธต่างพึ่งพาอาศัยกันและกันมาโดยตลอด ซึ่งส่งผลกระทบต่อกันโดยวัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้เกิดคุณธรรม จริยธรรมในสังคม ถ้าสถาบันใดสถาบันหนึ่งล้มเหลวหรือหลุดลอยออกจากกัน ย่อมจะทำให้สังคมนั้นอ่อนแอลง รวมทั้งสถาบันศาสนาด้วย (ประเวศ วะสี, 2540 : 211) ในยุคสมัยปัจจุบันพุทธศาสนิกชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นกับสังคมและสิ่งที่มีอิทธิพลเป็นอย่างดีในการพัฒนา คือ วัดนอกจากจะเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ในการศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจแล้ว วัดยังเป็นสถาบันหลักที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมทางสังคม เป็นแหล่งศิลปวิทยาการ ทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชนตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเสียชีวิต (พิฑูรย์ มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง, 2533 : 120)

หลักปฏิบัติของชาวพุทธในยุคปัจจุบัน

จากความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนพอจะมีมุมมองของกระบวนการในการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนในรูปแบบต่างที่ปรากฏว่าชุมชนชาวพุทธในยุคปัจจุบันมีหลักในการปฏิบัติตนเองอย่างไรกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น และนำหลักธรรมมาเป็นหลักปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจโลก อย่างเช่นหลักธรรมข้อที่ว่า

1) ทิฐุธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางที่ท่านเรียกว่าหัวใจเศรษฐกิจ (อุ อา กะ สะ.) อันเป็นคำสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ

(1) ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์

(2) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยังรู้จักเก็บออม

(3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุทนต์มิตร ได้แก่ มิตรแท้ เพื่อนจริงที่มีอุปการคุณสมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี

(4) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีไม่ให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย

การเว้นจากอบายมุข เหตุแห่งการณสร้างควาญุ่นวายให้เกิดกับตนเองและชุมชน พร้อมกับสุขภาพร่างกายตนเองด้วยมีอยู่ 4 ประการ คือ

- 1) จากความเป็นนักเลงหญิงนักเที่ยวผู้หญิง
- 2) เว้นจากความเป็นนักเลงสุรานักดื่มหนักเสพยาเสพติดประเภทต่างๆ
- 3) เว้นจากความเป็นนักเลงเล่นการพนัน
- 4) เว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตรสหาย

หลักการปฏิบัติที่ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขพร้อมกับเป็นผลต่อชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาคนในชุมชนชาวพุทธในยุคปัจจุบัน ในกระบวนการต่างๆ ผ่านหลักการดำรงชีวิตของชุมชน จำเป็นอย่างมากที่ต้องคำนึงถึงของเดิมที่มีอยู่คู่กับชาวพุทธ หรือมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเฉพาะในส่วนที่ต้องการจะพัฒนาให้ดีขึ้น ไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือวิถีปฏิบัติทั้งหมดในคราวเดียว หากต้องการจะเปลี่ยนแปลงต้องให้แน่ใจว่าจะเป็นผลดีต่อชุมชนจริงๆ ประการที่สำคัญคือควรต้องเป็นการเพิ่มพูนสติปัญญาให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ พร้อมควรต้องส่งผลต่อการพัฒนาโดยรวมทั้งที่มีเป้าหมายทางพระพุทธศาสนาหรือการสร้างหลักประกันชีวิต ได้แก่ การทำงานเลี้ยงชีพ การสร้างความอยู่ดี (ครุชิต พุทธโกษา, 2554 : 3) สิ่งนี้จัดได้ว่าเป็นฐานหลักของชีวิต ซึ่งได้แก่ความสุขทางจิตใจ เช่น การมีครอบครัวมีลูกมีหลานที่อยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นพร้อมหน้ากัน เป็นที่ยอมรับในชุมชนและสังคม มีการรักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน มีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพ มีความอุดมสมบูรณ์ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่ลืมที่จะสร้างความเข้มแข็งให้เกิดกับชุมชนและสังคม เพื่อให้สมาชิกชุมชนมีความสุขเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีจิตมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่แสดงถึงการดำเนินชีวิตให้อยู่ดีมีความสุขอยู่มาหลาย แต่บุคคลใดจะนำมาปฏิบัติก็ตามความถนัดและความสามารถ และตามยุคสมัยเป็นอย่างดี เช่น หลักธรรมที่กล่าวถึงการดำเนินชีวิต หลักธรรมที่ว่า คือทางสายกลางโดยกล่าวถึง

สัมมาทิฐิ คือ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์) (ขุ.ป. (ไทย) 31/36/55)

สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริในเนกขัมมะ (การออกจากกาม) ความดำรินอภยาบาท (ความไม่พยาบาท) ความดำรินอวิหิงสา (การไม่เบียดเบียน)

สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากมุสาวาท (พูดเท็จ) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากปิสุณาวาจา (พูดส่อเสียด) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากมรสุวาจา (พูดคำหยาบ) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากสัมผัปปลาปะ (พูดเพ้อเจ้อ)

สัมมากัมมันตะ คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากอทินนาทาน (การลักทรัพย์) เจตนาเป็นเหตุเว้นจากกาเมสุมิฉาจาร (การประพฤติดีกในกาม)

สัมมาอาชีวะ คือ ข้อที่พระอรหันต์สาวกในธรรมวินัยนี้ ละมิจฉาอาชีวะ สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ

สัมมาวายามะ คือ ฝึกอยู่ในธรรมวินัยนี้ “สร้างฉันทะ พยายาม ประรภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น” (ขุ.ป. (ไทย) 31/36/56)

สัมมาสติ คือ ข้อที่ฝึกอยู่ในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีความเพียร “มีสัมปชัญญะ มีสติ พิจารณาเห็น กายในกายอยู่ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่”

สัมมาสมาธิ สมาธิชอบ เป็นหลักในการปฏิบัติเป็นฐาน ในทางเดินให้ไม่หลงทาง (ส.ม. (ไทย) 19/1081/592-593) เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นจากสติปัญญา ความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับ ยุคสมัย (สิริกร ไชยมา, 2544 : 2) โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอด และกลั่นกรองกันมาเป็นเวลา ยาวนานจนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยนั้น ชุมชนชาวพุทธจะมีวิธีการกระบวนการ อย่างใดในการประคับประคอง หรือรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้ปลอดภัย พร้อมกับสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ในเรื่องของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านทางด้านความคิด จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นกลาง และคนรุ่นใหม่หรือที่เข้าใจกันว่าชาวพุทธในศตวรรษที่ 21 ในมุมมองทางความคิด เรื่องศาสนา และสิ่งที่มีปรากฏให้เห็นคือ พระภิกษุสงฆ์แบบอนุรักษ์นิยม และกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ใน ศตวรรษที่ 21

มงคลหลักพื้นฐาน

ชุมชนมีความสุขด้วยหลักธรรมนี้ คือ “การไม่คบคนพาล จากคำสอนนี้เป็นการแสดงถึงการ ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา เป็นแนวคิดที่ให้การสนับสนุนในการตัดสินใจของบุคคลนั้นๆ ในการไม่เข้าไป คบหา และควรออกห่าง

การคบแต่บัณฑิต จากคำสอนนี้เป็นการแสดงถึงการดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา เป็นแนวคิดที่ให้การ สนับสนุนในการตัดสินใจของบุคคลนั้นๆ ในการเข้าไปคบหา และนำมาปฏิบัติตาม

การบูชาคนที่ควรบูชา นี่เป็นมงคลอันสูงสุด (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/262/562) จากคำสอนที่กล่าว มาแล้วทั้ง 3 ประการนั้นเป็นการกล่าวถึงท่าทีถึงความเป็นเสรีภาพในการกระทำของบุคคลนั้นๆ ที่จะเป็น การแสดงออกว่า ไม่ว่าการคบคนพาล หรือคบบัณฑิต และจะสนับสนุนใครๆ พร้อมด้วยการบูชาบุคคลที่ ควรบูชา นั้นก็อยู่ที่บุคคลนั้นๆ ที่จะคิดด้วยตนเอง

“การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม การเลือกสถานที่อยู่อาศัยก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงการตัดสินใจของ บุคคลนั้นๆ ที่สามารถจะเลือกได้ด้วยตนเอง

การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน และการเตรียมเสบียงในการเดินทาง หรือการสร้างคุณงามความ ดีด้วยตนเอง

การตั้งตนไว้ชอบ นี่เป็นมงคลอันสูงสุด” (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/263/562) จากคำสอนที่กล่าว มาแล้วทั้ง 3 ประการนั้นเป็นการกล่าวถึงท่าทีของบุคคลในการเลือกอยู่อาศัยกระทำความดีหรือไม่ดีกับ ด้วยการดำรงตนเองในทางที่ชอบ ในการตั้งใจในความดี

“ความเป็นพหูสูต เป็นการกล่าวถึงการแสวงหาความรู้ ตามความต้องการของตนอย่าง สม่าเสมอ

ความเป็นผู้มีศิลปะ เป็นการกล่าวถึงความสามารถและความชำนาญในวิชาที่ตนเองได้เรียนมา วินัยที่ศึกษามาดี เป็นการกล่าวถึงความเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต

วาจาสุภาสิต นี้เป็นมงคลอันสูงสุด (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/264/562) จากคำสอนที่กล่าวมาแล้วทั้ง 4 ประการนั้นเป็นการกล่าวถึงท่าทีความเป็นสิริภาพของบุคคลในการเลือกที่จะกระทำบางอย่างในการเข้าถึงชีวิตที่ดี

“การบำรุงมารดาบิดา การสงเคราะห์บุตร การสงเคราะห์ภรรยา การทำงานไม่อาภูล นี้เป็นมงคลอันสูงสุด” (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/265/562) จากหลักคำสอนที่กล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งของการเลือกของบุคคล “การให้ทาน การประพฤติธรรม การสงเคราะห์ญาติ การงานที่ไม่มีโทษ นี้เป็นมงคลอันสูงสุด” (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/266/562) จากคำสอนที่กล่าวมาแล้วทั้ง 4 ประการนั้นเป็นการกล่าวถึงท่าทีของบุคคลในการเลือกที่จะกระทำ และการเลือกที่จะไม่กระทำ เช่น “การงดเว้นจากบาป การงดเว้นจากการดื่ม น้ำเมา ความไม่ประมาทในธรรม นี้เป็นมงคลอันสูงสุด” (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/267/562) ด้วยเหตุที่ว่าปัญหาด้านศีลธรรมและปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยและการพัฒนาประเทศไทยในระยะยาว การพัฒนาศักยภาพของคนที่พึงปรารถนาจะต้องพัฒนาให้ทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ปัญญาและทักษะฝีมือ เพื่อให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม มีสุขอนามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีจิตสำนึกและมีบทบาทในการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่ดีงาม ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุล ยั่งยืนอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย สภาวะปัจจุบันของกลุ่มเยาวชนในจังหวัดชัยภูมิ กำลังเผชิญปัญหาที่สำคัญหลายเรื่อง ในจำนวนหลายเรื่องนั้นคือเรื่องขาดการเสริมสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบ (ธีระพล อรุณะสิกร และคณะ, 2546) จึงมีปัญหาเรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มเยาวชนบ่อยครั้ง ในแง่ที่ไม่สร้างสรรค์ เช่น แสดงออกในเชิงขู่สาวในสวนสาธารณะ แสดงออกในลักษณะของความรุนแรง ก่อความทะเลาะวิวาทในงานเทศกาลหรืองานบุญประเพณีต่างๆ ที่หน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆ จัดขึ้นในวันสำคัญต่างๆ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ขาดจิตสำนึกต่อระเบียบวินัยในตนเอง และขาดความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลายๆ ด้าน เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาสังคมให้ดำเนินไปในทิศทางที่สร้างสรรค์จนนำไปสู่มิติตัวอย่างทางสังคม โดยอาศัยร่วมเงาของกระแสความคิดหลังสมัยใหม่ ที่มีปัจจัยทางความคิดที่ก่อตัวเป็นแรงปรารถนา ภายใต้ภาวะสังคมทันสมัย (modernity) ให้เพิ่มเติมแนวคิดใหม่ๆ จะได้ไม่ต้องจมอยู่กับจุดเล็กๆ หรือแนวคิดเดิมๆ แม้จะเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดไปตามพลวัตและกระแสสังคมก็ตาม (ดวงละภา กุดนอก, 2551) ทั้งนี้ล้วนเป็นการเสริมเติมช่วยในการพัฒนาไปสู่จุดที่สมบูรณ์นำไปสู่ถึงความประเสริฐสุดในชีวิตได้เช่นกัน

เมื่อปัญหาเกิดขึ้นกับชุมชนและกับเยาวชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายต้องร่วมกันหาทางป้องกัน และแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับเด็ก และวัยรุ่น แต่สิ่งที่สามารถป้องกันและช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี คือการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมกับวัยรุ่น โดยการนำเอาหลักคำสอนทางศาสนาเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา ยุทธศาสตร์ใหม่ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 (สมบุญ สุธาสาธิต, 2530) จึงได้กำหนดทิศทางของการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคลอย่างเป็นองค์รวม คือ พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม จิตใจ อารมณ์ สังคม รวมทั้งการคุ้มครองช่วยเหลือให้ได้รับการบริการพื้นฐานทางสังคมทุกด้านอย่างเหมาะสมทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและสมศักดิ์ศรี รวมทั้งการพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคม ทั้งครอบครัวและชุมชนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคนและสังคมต่อไป ความเจริญทางด้านวัตถุในยุคสมัยใหม่นี้ ก่อให้เกิด

ปฏิสัมพันธ์เชิงค่านิยมของคนในสังคมอย่างผู้ดูแลสังคมจึงให้ความสำคัญในการแสวงหาเงินทอง อำนาจมากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ ความมีบอดเริ่มแผ่เข้าปกคลุมทุกพื้นที่ทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2545) ปัญหามากมายต่างทยอยผุดขึ้นลูกกลม สลับทับซ้อนกันไป

ด้วยเหตุนี้วิธีการสร้างกระบวนการ ในการปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม ขณะนี้จึงมีความเร่งด่วนที่ทุกภาคส่วนจำต้องร่วมระดมช่วยกันเยียวยาขนานใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงมีการกล่าวถึงคำว่า จิตสำนึกมากขึ้นเพื่อประโยชน์ที่จะเป็นแนวคิดต่อตนเอง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนพัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคม เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นในแง่ของการจัดการศึกษาที่แท้จริงว่า ต้องจัดกระบวนการความคิด เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านเรียนรู้จนตกลึกความเห็นในการพัฒนาเชิง ประจักษ์ร่วมกัน ดังนั้น เมื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของการมีจิตสำนึกได้อย่างถูกต้องแล้ว จะส่งผลถึงสังคมของกลุ่มเยาวชนจะได้รับการพัฒนาในเรื่องจิตสาธารณะนี้อยู่ถึง 3 ประการ ได้แก่

1. คุณภาพจิต ได้แก่ สร้างเสริมจิตใจให้ตั้งงามด้วยคุณธรรมต่างๆ มีจิตใจสูง ประณีต ให้มีเมตตา มีความรัก มีความเพียร มีความปรารถนาประโยชน์แก่ผู้อื่น มีความกรุณาอยากช่วยเหลือผู้อื่น ให้พ้นทุกข์ มีมัทวะ ความอ่อนโยน กตัญญู รู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่นเป็นต้น

2. สมรรถภาพจิต คือ ความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ ความเพียรพยายาม สู้งาน มีขันติความอดทนและทนทาน มีสติจิตใจแน่วแน่ มีสัจจะ มีความจริงจัง เอาจริงเอาจัง มีอธิษฐาน มีความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นเข้มแข็งมั่นคงในจิตใจที่จะทำงานให้ได้ผลสมบูรณ์ โดยเฉพาะงานทางปัญญา มีความคิดพิจารณาให้เห็นความจริงแจ่มแจ้งชัดเจน

3. สุขภาพจิต เพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นคนมีความสุข มีสมาธิสงบเยือกเย็นเป็นคนแจ่มใส ร่าเริง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ และเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถาบันในการพัฒนาจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืนในโอกาสต่อไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548)

การทำหน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนช่วย-เพื่อนดี ในหลักของทศ 6 ตามความหมายของการพัฒนาคนว่า จะต้องรู้จักหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติกับผู้คนรอบๆ และชุมชนชนที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อเกิดการพัฒนาคนและชุมชนให้อยู่อย่างมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ม.ป.ป. : 29) หลักทางสายกลาง ในการดำเนินชีวิต เช่น คิดชอบ ทำชอบ มีสติ มีศีล มรรค 8 ประการ คือ ความเห็นที่ถูกต้อง ความคิดที่ถูกต้อง การพูดจาที่ถูกต้อง การงานที่ถูกต้อง การอาชีพที่ถูกต้อง ความพากเพียรที่ถูกต้อง ความรำลึกที่ถูกต้อง ความตั้งใจมั่นคงที่ถูกต้องทุกขันธ์โรธคามินีปฏิปทา หลักในการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง อันเป็นเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา (ปัญญานันทมุนี, ม.ป.ป.: 51-53)

ชุมชนชาวพุทธในศตวรรษที่ 21

ชุมชนชาวพุทธในยุคปัจจุบัน ในด้านการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันมีความซับซ้อนในการดำเนินชีวิต เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเศรษฐกิจ สังคม ข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยี มีการแข่งขันและความขัดแย้งมากขึ้น บุคคลมีความจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการแข่งขัน สามารถสู้กระแสวิกฤติต่างๆ ได้อย่างมีเหตุมีผล รู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาตนและพัฒนาอาชีพ มีความเข้าใจสถานการณ์และมีวิจรรณญาณในการเลือกรับเลือกปฏิเสธ มีความสามารถควบคุมอารมณ์และบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิต และมี

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น จึงจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขพร้อมกับการสร้างเกราะป้องกันที่เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงการเกิดมาของทุกชีวิตต้องประสบกับความทุกข์ทางกายจากภัยธรรมชาติ อันหมายถึง จากความร้อนหนาวของอากาศ ธรรมชาติจากสัตว์แมลงที่เป็นภัยต่อกาย ภายในกายก็มีธรรมชาติ คือ อาการของความหิวกระหาย ทางใจจากการคิด ความรัก ไม่สมหวัง ในสิ่งที่ตนปรารถนา และความตายเป็นความทุกข์ที่หนัก เจ้าชายสิทธัตถะทรงเห็นความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจที่ปรากฏแก่หมู่สัตว์ทั้งหลาย เป็นเหตุที่ทรงพิจารณาว่าความสุขที่มนุษย์ทั่วไปแสวงหานั้นเป็นความสุขที่ไม่แท้จริง “ชาวพุทธ ถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งอันประเสริฐ” “บุคคลผู้เข้าไปนั่งใกล้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยกาย วาจา ใจนั้น ควรเป็นผู้รู้ผู้ตื่น ผู้ฉลาดในเหตุผล”

ปฏิบัติในหลักศีล และการฝึกอบรมในด้านการประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ เรียกว่า “อธิศีลสิกขา” “อธิจิตตสิกขา” “อธิปัญญาสิกขา” การศึกษา คือ ฝึกฝน สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะและสัมมาอาชีวะให้เจริญงอกงามขึ้น จนมีความสมบูรณ์พร้อมทางด้านความประพฤติวินัยและความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานของอริยชน เป็นระดับพื้นฐานที่จะส่งเสริมการพัฒนาเสริมสร้างคุณภาพจิตใจให้ดีขึ้นต่อไป ถ้าจะกล่าวโดยประมวลเอาหลักพื้นฐาน ของการดำเนินชีวิต ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

เป้าหมายของความดีมีเป็นระดับทั้งทางโลกียะ และโลกุตตระ เป็นเป้าหมายความคิด และอุดมการณ์ ตามหลักอุดมคติของผู้ที่ปฏิบัติตามศีล สมาธิ และปัญญา เมื่อศึกษาเป็นขั้นตอนแต่ละขั้นว่า ทั้ง 3 ประการหลักเป็นการปฏิบัติให้ถึงความสอดคล้องกัน ในทางปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 นำไปสู่ความเป็นจริงทั้งระดับโลกียะและโลกุตตระ มรรคมีองค์ 8 ประการ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นพรหมจรรย์ เป็นระบบการดำเนินชีวิตที่ติงามของมนุษย์นั่นเอง พระพุทธศาสนามีแนวทางมากมายในการเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสรรพสัตว์

สรุป

พระพุทธในศตวรรษที่ 21 ยังมีแง่มุมอื่นๆ ให้ได้ศึกษาอีกหลายรูปแบบเช่น การพัฒนามนุษย์ตามแนวทางของพระพุทธศาสนามีให้ปฏิบัติกันเช่น เมื่อปฏิบัติในระดับต่ำซึ่งยังไม่จัดเป็นอริยมรรคหรือองค์มรรคที่แท้จริง คือ การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบใน ศีล สมาธิ และปัญญาที่ปุถุชนผู้มีศีลธรรมทั้งหลายทำกันอยู่ในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อปฏิบัติในระดับองค์มรรคทั้ง 8 จะต้องได้รับการปฏิบัติและทำให้เกิดขึ้นพร้อมกันในขณะเจริญวิปัสสนาก็มีกฎฐาน ซึ่งในระยะแรกองค์มรรคทั้ง 8 ยังอ่อนกำลังยังเกิดไม่พร้อมกันยังเป็นองค์ธรรมในระดับโลกียะ จนถึงระยะสุดท้าย คือ ในขณะเกิดมรรคญาณองค์มรรคทั้ง 8 จึงจะเกิดพร้อมกันและเป็นองค์ธรรมระดับโลกุตระทำผู้ปฏิบัติให้กลายเป็นพระอริยะได้

สำหรับการพัฒนาให้มนุษย์มีจิตสำนึก รู้ พร้อมกับยอมรับความเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้านที่มีอยู่ในยุคสมัยปัจจุบัน เพื่อมีความสุขแก่มวลมนุษย์ เหตุผลเพื่อทำหน้าที่แก่สังคมโลกด้วยการมองตามหลักของพระพุทธศาสนา เป็นประโยชน์ที่เกิดแก่ชุมชนสังคม ในการยอมรับของการทำหน้าที่ คือ คนก้าวหน้าเป็นคนอยู่ในโลกอย่างมีประโยชน์และเข้าใจความเปลี่ยนแปลงไม่ยึดติดความคิดเดิมที่ตนเองเชื่อ เพราะฉะนั้น ชาวพุทธต้องใช้ชีวิตให้ก้าวหน้าในทางที่เป็นประโยชน์ เตรียมตัวในการทำหน้าที่ให้ถูกต้องด้วยการเข้าใจในทิศทางทั้ง 6 คือ ทิศตะวันออก คือ บิดามารดา ทิศใต้ คือ ครูอาจารย์ ทิศเหนือ คือ มิตรสหาย ทิศตะวันตก คือ ภรรยาบุตร ทิศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์ ทิศเบื้องต่ำ คือ ทาสคนใช้” ในการ

ทำหน้าที่นั้นต้องคำนึงว่าเราควรจะต้องเกิดมาเพื่อเสริม เพื่อเติม เพื่อแต่งให้ชาติศาสนา และตัวเราเองในการเจริญก้าวหน้าต่อไป เป็นหน้าที่ที่ตั้งจะกล่าวต่อไป

การทำหน้าที่ทั้ง 6 ประการนั้น เป็นการทำหน้าที่ที่มีการสอดคล้องกันในการดำเนินชีวิต คือเป็นหลักของอุดมคติของสังคมโลก เพราะหน้าที่เป็นสิ่งที่ต้องทำให้ถูก หน้าที่ถูกต้องแล้วผลออกมาก็เป็นผลที่ดี เป็นชีวิตที่มีความสุขมีความปลอดภัย ด้วยการทำหน้าที่ให้ถูกต้องทั้ง 6 ประการที่กล่าวมาเป็นการแสดงถึง ค่าของชีวิตอยู่ที่การทำงาน การกระทำตนให้มีราคา ก็คือการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวันนั่นเอง การปฏิบัติงานทำให้ชีวิตให้มีค่า การไม่ทำงานทำให้ชีวิตของเราไร้ค่า เราอย่าอยู่อย่างคนไร้ค่า แต่ต้องอยู่อย่างคนมีค่า ทำงานด้วยความสำนึกเพียงว่าเป็นหน้าที่ ในความหลากหลายของผู้ปฏิบัติธรรมนั้นต้องทำงานด้วยความสำนึกอยู่แต่เพียงว่า อันนี้เป็นหน้าที่ที่ฉันจะต้องทำ แล้วก็ทำตามหน้าที่ ไม่ได้คิดว่าจะมีอะไร จะได้อะไรจากเรื่องนี้

ด้วยเหตุนี้การพัฒนาคนในชุมชนชาวพุทธในยุคปัจจุบัน จะต้องคำนึงถึงหลักธรรมและความเข้าใจในเรื่องของศาสนาเป็นอย่างดี เพราะหลายคนก็กล่าวนับถือ ศาสนาพุทธแต่หลักการครองตนให้อยู่ในศีล ในธรรม ยังไม่มีความเข้าใจลึกซึ้งมากนัก และก็ไม่ได้ให้ความสำคัญมากสักเท่าไรหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย จัดเป็นองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคนในชุมชนชาวพุทธในยุคปัจจุบัน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และเข้าใจปรากฏการณ์ทันยุคสมัยปัจจุบันนี้ แม้การพัฒนาบุคคล โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นจุดรวมใจ คือ ให้วัดได้มีส่วนช่วยในการเป็นจุดกลางของหมู่บ้านและชุมชน พร้อมกับการสร้างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ชุมชนเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างเต็มใจ โดยไม่คิดว่าเป็นภาระของใครคนใดคนหนึ่งพร้อมกับร่วมด้วยช่วยกันศึกษาเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความขัดแย้ง ทางด้านการเมืองการปกครอง และเหตุการณ์ของโรคระบาด สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนมีวิธีคิดในการอยู่ร่วมกัน และช่วยกันจิตสำนึก, และความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างมีความสุขและเกิดความสามัคคีกันของคนในชุมชน ด้วยการสนับสนุนแนวคิดใหม่ และตรวจสอบแนวคิดเก่า เพื่อสร้างความสอดคล้องให้เกิดมีและเปลี่ยนผ่าน อย่าคิดว่าศาสนาพุทธเป็นของตนเอง ให้มองว่าศาสนาพุทธเป็นเรื่องส่วนรวม ส่วนการเข้าถึงเป็นเรื่องปัจเจก แล้วแต่บุคคลนั้นจะเข้าถึงได้มาน้อยเพียงใด หากแนวคิดแบบนี้มีขึ้นได้ พระพุทธศาสนาก็จะไม่กลายเป็นเครื่องมือในการสร้างความขัดแย้ง

บรรณานุกรม

- ครรรชิต พุทธโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ดวงละภา กุดนอก. (2551). *ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการร่มค่ายเยาวชนเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียน ตำบลโนนหอม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธีระพล อรุณะกสิกร และคณะ. (2546). *พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กพร้อมด้วยกฎกระทรวงระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติและระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปัญญานันทมุนี. (ม.ป.ป.). *ทางสายกลาง*. นนทบุรี: ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัดชลประทานรังสฤษฎ์.
- ประเวศ วะสี. (2540). *พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้ง. แมส. โปรดักส์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (ม.ป.ป.). *หน้าที่ความเป็นกัลยาณมิตร ลักษณะเพื่อนชั่ว-เพื่อนดี*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ). (ม.ป.ป.). *งานคือชีวิต ชีวิตคืองานบันดาลสุข*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาสถาบันบันลือธรรม.
- พิฑูรย์ มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. (2533). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชร งามจิตรเจริญ. (2561). *พุทธศาสนาเถรวาท*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิริกร ไชยมา. (2544). *ภูมิปัญญาในวิถีชีวิตชาวล้านนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนรองกวางอนุสรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2545). *25 ปี สยช*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- สมบุญ สุขสำราญ. (2530). *การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.